

Zeven kleuren
stront

Zeven kleuren stront

Ronnie van Geffen

Schrijver: Ronnie van Geffen
Coverontwerp: Koreman Studio
ISBN: 9789463184076
© Ronnie van Geffen

Lieve Lara,

De toekomst is een logisch vervolg op het verleden en het heden. Zo af en toe eens achteromkijken kan daarom heel nuttig zijn, want de meeste dingen zijn al eens eerder gebeurd...

Als je gaat nadenken over de grote wereldproblemen kom je al gauw terecht bij twee grote oorlogen in de vorige eeuw.

In dit boek komen drie mannen in beeld die de Tweede Wereldoorlog in Nederland hebben meegemaakt. De ene als bezetter, een andere als staatsburger en een derde als bevrijder. Een Duitser, een Nederlander en een Amerikaan. Hun kijk op het gebeuren is natuurlijk niet helemaal identiek. Over sommige dingen denken zij hetzelfde, maar vaak lopen hun standpunten toch ook wel ver uiteen. Terwijl ze toch allemaal het zelfde voorhebben; een betere wereld.

Toen de gebeurtenissen plaatsvonden, was je er nog niet en later gingen ze aan je voorbij omdat je in een ander werelddeel zat. Inmiddels ben je de trotse bezitter van een Nederlands paspoort en je hebt besloten je te gaan inzetten voor de veiligheid van ons allemaal, gestoken in het uniform van onze luchtmacht. Een positiever vertrekpunt is bijna niet mogelijk.

Ik draag dit boek aan jou op. Als exponent van een nieuwe generatie Nederlanders. In de hoop dat je er, zo aan het begin van je maatschappelijke carrière, iets nuttigs uit kunt oppikken. In ieder geval kun je kennismaken met een aantal aspecten in onze cultuur, die ons Nederlanders bijzonder dierbaar zijn.

Ik stond te wachten op de doorkomst van mijn zoon in de marathon van de stad Eindhoven. Het was een regenachtige dag. Vervelend voor de kijkers, maar een prettige bijkomstigheid voor de lopers, want er zit dan veel zuurstof in de lucht en dat loopt een stuk makkelijker. Dus de kraag nog maar eens opgezet en doorgedaan met het uitbrengen van aanmoedigingskreten naar volslagen onbekenden. Op de plaats waarop ik stond had ik in een grijs verleden heel wat tijd doorgebracht. Ter hoogte van de vijver in Woensel, voor de ingewijden. In mijn jonge jaren, zo kort na de oorlog, hield de bebouwing daar op. Nog wat verder reconstruerend kwam ik tot de slotsom dat het zo ongeveer de plek moest zijn, waar toentertijd de boerderij van Jan de boer stond. Een vermoeden dat nog werd versterkt door de aanwezigheid van restanten van een doornhaag die een boomgaard omarmde welke in het voorjaar vol altijd met meikevers zat. Er zaten twee gaten in de haag. Een geruststellende gedachte als we appeltjes gingen pikken. Om het risico om gegrepen te worden zo klein mogelijk te houden namen we altijd een jongen mee die vandaag vast en zeker niet tussen de deelnemers aan de marathon gezeten zal hebben. Hij was niet vooruit te branden en daarom vrijwel altijd de klos als Jan de boer tierend achter ons aan kwam. Even verderop was wat jeugd aan het basketballen op een speciaal daarvoor ingericht veldje. Er was iets met die plek dat ik niet onmiddellijk kon thuisbrengen, maar het liet zich langzaam uitpakken, dat mystieke gevoel dat zich in mij genesteld had. Ik stond op de plaats waar, op de Bevrijdingsdag van Eindhoven, een zware mitrailleur dood en verderf stond te zaaien tussen een groep Duitse soldaten. Er zat een heel verhaal aan vast, dat in stukjes en beetjes terug kwam.

In Duitsland waren grote veranderingen gaande. Het land was nog steeds bezig zijn wonden te likken die het in de Eerste Wereldoorlog had opgelopen. Het verkeerde in de zwaarste economische crisis ooit. Er zou veel geld in groei geïnvesteerd moeten worden. Geld dat er niet was. Bovendien stonden er nog forse herstelbetalingen open uit het Verdrag van Versailles en heerste er een gigantische werkeloosheid. In de tweede helft van de jaren twintig komt in Zuid Duitsland het nationaal socialisme op. Deze beweging wijst de Joden aan als de grote schuldigen aan van alle misère. Ze zouden op bedrieglijke wijze grote massa's geld onttrokken hebben aan de samenleving. Dat geld zal, koste wat kost, terug moeten komen in de zakken van de enige echte rechthebbende eigenaar, het Duitse volk.

Een ogenschijnlijk onbeduidende kleine man van Oostenrijkse afkomst, die het in de Eerste Wereldoorlog in het leger niet verder gebracht had dan de rang van korporaal, laat zich door de stroming meevoeren en grijpt daarmee een kans om snel politiek carrière te maken. In 1933 wordt hij met een ruime meerderheid tot Bondskanselier gekozen. Korte tijd later overlijdt de Bondspresident en gaat Adolf Hitler deze hoogste positie in Duitsland bekleden. Vanaf dat moment wil hij aangesproken worden met Führer.

Zijn aanzien groeit gestadig. Met zijn urenlange durende toespraken, waarin hij alle registers in alle toonaarden en geluidsterkten opentrekt, krijgt hij de goegemeente aan zijn voeten. In een sterk fascistisch keurslijf: één volk, één gedachte, één vaderland. Hij doet een slimme zet. Niet zelf bedacht overigens, want in de VS gebeurt op het zelfde moment ongeveer hetzelfde: het initiëren van een grote klus. Hitler gaat de infrastructuur van zijn land grondig aanpakken. Met als doelstelling alle steden van het land, binnen een dag, bereikbaar te maken ten opzichte van elkaar. Alle werkelozen krijgen een schop in de hand en de opbouw van het mooiste wegennet van Europa

gaat van start. Er moet steen gehouwen worden en beton worden gemixt. Bruggen worden gebouwd en er wordt staal gefabriceerd. Er rollen weer vrachtwagens uit de productie en er worden chauffeurs opgeleid. Gelatenheid gaat plaatsmaken voor gemotiveerdheid en passiviteit voor enthousiasme, want er is weer een doel om naar toe te werken. De molen gaat weer draaien. Daardoor komt er opnieuw geld onder de mensen en de economie begint op te bloeien. De toekomst is aan de gewone man.

“Jeder Deutscher ein Auto” belooft der Führer.

Voor veel ondernemingen gebeurde het allemaal maar net op tijd. Zo ook bij de Bielenfelder Feinweberei. Het bedrijf ging in 1930, zo ongeveer op het dieptepunt van de crisis, in eigendom over. De toenmalige eigenaar had de moed opgegeven. Hij was op leeftijd geraakt en het eeuwige knokken tegen de bierkaai beu. Hij deed het bedrijf over aan een goede bekende; zijn voormalige bedrijfsleider, waarmee hij een jaar of vijftien samengewerkt had. De prijs die hij vroeg was alleszins redelijk, temeer daar deze in twaalf driemaandelijke termijnen betaald kon worden. De goede man had het geld toch niet direct nodig en was allang blij dat de druk van de ketel was. Door aan Nolte te verkopen had hij bovendien op nog een beetje het gevoel het bedrijf in de familie te houden, want hij was zijn rechterhand eigenlijk wel als een naaste bloedverwant gaan beschouwen. Nolte op zijn beurt kon nu de financiering rondbreien met een gering eigen vermogen. Zo waren beide partijen in hun sas met de transactie.

De weverij hield zich voornamelijk bezig met het vervaardigen en het verwerken van zeer fijne garens. Dit gegeven verklaart ook de keuze van de bedrijfsnaam Bielenfelder Feinweberei.

Oorspronkelijk maakte men daar erg veel zijdeweefsels in satijnbinding met voornamelijk kleding en bedtextiel als

toepassing. Fantastisch mooi materiaal dat slechts door een handvol bedrijven in Europa gemaakt kon worden.

Met de verder schrijdende industrialisering komt er vraag naar technisch textiel, zoals weefsels voor filters, bekleding voor voeren vliegtuigstoelen. Martin Nolte heeft zich met veel elan op deze groeiemarkt gestort en boekt daar leuke succesjes die op zijn beurt weer basis zijn voor een optimistischer kijk op de toekomst. Er zijn al enkele leveringen gedaan aan de vliegtuigbouwers Junker en Heinkel voor bekleding van vliegtuigstoelen. Formeel is het Duitsland nog steeds niet toegestaan er een luchtmacht op na te houden, maar Hitler lapt het Verdrag van Versailles aan zijn laars. Vanaf 1934 worden er weer volop jagers en bommenwerpers gefabriceerd en op vele plaatsen ontstaan “zweefvliegclubs” een listige constructie om het verbod tot opleiden van militaire vliegers te omzeilen. Het hoge kwaliteitsniveau van de producten van de Bielefelder heeft zijn uitstraling naar het leger niet gemist. Op hun verzoek wordt een nieuw type parachute ontwikkeld. Geheel vervaardigd uit zijde in een speciale ripstop uitvoering. Licht, sterk en heel goed plooibaar. De Bielenfelder is een voornamelijk leverancier van het Duitse leger geworden en de leveranties dragen in belangrijke mate bij tot het bedrijfsresultaat. De overheid is weliswaar niet de snelste als het over betalen gaat, maar toont zich uiteindelijk toch een hele constante bron van inkomsten, op basis waarvan op een verantwoorde wijze geïnvesteerd kan worden.

Een belangrijk stuk van het succes komt zeker voor rekening van zoon Ludwig. Pa geeft dat graag en vol trots toe. Twee jaar daarvoor heeft deze, met een tomeloze inzet, vrijwel tegelijkertijd twee studies aan de Universiteit van Berlijn afgerond; Economie en Engels. Economie omdat het al vroeg in de lijn van de bedoelingen lag dat hij in het familiebedrijf zou komen en uiteindelijk waarschijnlijk wel zou gaan leiden en Engels omdat hij zich toen al realiseerde dat toekomstige groei met

schaalvergroting gepaard zou gaan. De studie Engels verloopt vlekkeloos, hij promoveert cumlaude. Hij heeft de mazzel dat hij op de universiteit een Engelstalige meisje ontmoet dat daar Duits studeert en merkwaardig genoeg luistert naar de naam Ilse. Ze maken ze een praktische afspraak; de even dagen wordt Duits met elkaar gesproken en de oneven Engels. Zo maken zij zich een grote eigentijdse woordenschat meester die dicht in de buurt komt van die van de moedertaal. Ze kunnen goed met elkaar overweg en zo komen ze hun studietijd in Berlijn wel door.

Bij het afronden van de eindfase economie verschijnen er wat beren op de weg. Nieuwe inzichten, die uiteindelijk zullen gaan leiden tot de intrede van de marketingfilosofie, zijn plotseling niet meer zo onverdeeld zaligmakend. Ludwig gaat afstuderen bij een oudere professor, die de naam heeft niet zo gelukkig te zijn met al die bombastische Amerikaanse nieuwlichterij. Hij besluit zich voorzichtig op te stellen en kiest voor zijn scriptie een onderwerp met een nationalistisch luchtje:

“De positie van Krups op de wereldmarkt voor staal”

De professor is heel tevreden met de keuze van de jongeman. Het is hem volkomen duidelijk dat hij met een serieuze knaap te maken heeft, die uit het goede hout gesneden is en zeker een waardevol lid van het vaderland zal gaan worden. Hij maakt het hem daarom niet al te moeilijk bij het verdedigen van zijn scriptie. Het judicium is “met veel genoeg”.

Moeder Nolte werd geboren in Woudsend. Een klein plaatsje in Zuidwest Friesland, tussen het Heeger- en Slotermeer in. Pa Nolte kwam in zijn jonge jaren veel in Sneek en omgeving. Aanvankelijk vanwege zijn passie voor de zeilsport, later ook voor een nieuwe liefde in zijn leven, die Marianne Miedema heette. Toen Nolte de Bielenfelder overnam kwam er ineens zoveel op hem af dat er weinig tijd voor Friesland en de zeilboot overbleef. Na korte tijd

kwam er een huwelijksboot voor in de plaats. Overigens ook een snelle, want na niet al te lang was er al een jong matroosje op komst! Er volgden nog een broer en zus. De band met Friesland bleef bestaan en toen de Noltes wat beter in de financiële middelen kwamen, besloten ze aldaar naar een huisje uit te gaan kijken. De Friese tak van de familie hield ze op de hoogte van het aanbod en uiteindelijk kwam er een mooie gelegenheid; een vrijstaand huis in Heeg met vier slaapkamers en een grote garage op een redelijk groot perceel net even buiten het centrum. Het huis was eigendom van een ouder echtpaar zonder kinderen, dat naar een appartement in Sneek wilde. De koop was snel rond.

Inmiddels liepen in de meeste Europese landen de spanningen hoog op door elkaar snel opvolgende gebeurtenissen. In februari 1938 benoemde Hitler zichzelf tot aanvoerder van het leger en de annexatie van Oostenrijk werd een feit. Engeland en Frankrijk volgden de groei van het Duitse leger met argusogen maar grepen niet in. Daardoor ontstond een wisselwerking; Hitler ging zich steeds meer permitteren. Een nieuwe grote Europese oorlog kon volgens velen niet meer ver weg zijn.

Nederland nam in het Duitse denken altijd al een aparte plaats in. Er was altijd al sprake geweest van een grote economische band tussen de twee landen. Natuurlijk was Rotterdam een belangrijke transitohaven en waren de Nederlanders met hun talenkennis en gevoel voor commercie altijd ideale handelspartners geweest. De lage landen profiteerden flink mee van de economische bloei in Duitsland. In de eerste wereldoorlog waren ze neutraal geweest en bij een hernieuwd Europees conflict zou het wel weer opnieuw die kant opgaan was de algemene opvatting. Maar in de meest sombere projectie zou de grens ook wel eens potdicht dicht kunnen gaan.

Daarom moest Ludwig de situatie rond het huis in Friesland maar eens goed gaan bekijken, was het oordeel van Nolte Sr. En omdat hij al lang niet op vakantie was geweest, misschien ook eens een

paar dagen verlof nemen. Junior wilde het huis aanvankelijk ook als uitvalsbasis voor de Nederlandse en Belgische markt gaan gebruiken. Hij had er al een klein kantoortje ingericht en in de ruime dubbele garage was al een kleine opslagruimte gecreëerd. De politieke spanningen zetten echter een flinke streep door de rekening. Het werd allemaal toch wel erg riskant. Het huis zou misschien beter verkocht kunnen worden, of verhuurd aan Nederlandse mensen. Als laatste greep was er dan nog altijd een mogelijkheid om een bestuurder aan te stellen. Een paar gesprekken met lokale makelaars en ondernemers zouden misschien verhelderend kunnen werken.

Marianne Nolte was toch nog even opgestaan. Niet alleen om haar oudste zoon een goede reis te wensen, maar ook om nog even wat lekkers te maken en koffie te zetten voor onderweg. Zodoende kon zoonlief zich op zijn gemak nog even scheren en in alle rust ontbijten. Ludwig had een behoorlijke trip voor de boeg. Ze wist dat uit eigen ervaring, want ze had het stuk al wel honderd maal gereden. Vrijwel altijd met veel plezier, want het betekende dat ze even terug ging naar haar familie in het vertrouwde Friesland. Het werd zo langzaam tijd om te vertrekken. Ludwig had zich in zijn motorkleding gehesen. Een leren broek, dito laarzen en een lange zwarte jas. De motor had hij van zijn vader en moeder gekregen, ter gelegenheid van het afronden van zijn studies. Hij was er erg verlegen mee geweest, want hij wist dat de machine een paar centen gekost had. Ludwig was een motorgek. Hij had wel eens losgelaten dat hij veel liever een motorfiets zou nemen dan een auto als hij voor de keuze zou komen te staan. Zijn ouders hadden dat goed in hun oren geknoopt. Pa verraste zijn zoon volledig door hem, na de feestelijke uitreiking van zijn doctorsbul, een enveloppe te overhandigen met daarin een kentekenbewijs op zijn naam en NSU 501 OSL onder de rubrieken merk en type. In Ludwigs' beleving was deze NSU de mooiste motor die ooit gefabriceerd werd. Hij was er helemaal ondersteboven van.

Moeder Marianne sprak met haar drie kinderen meestal Duits, maar zodra het over zaken ging met een emotionele lading, dan gebeurde dat altijd in het Nederlands. Zoals bij het afscheid nemen nu bijvoorbeeld. Ze deed dat zoals waarschijnlijk alles moeders dat doen. “Zul je voorzichtig zijn jongen? Bel ons morgenavond even thuis als je wilt en doe de groeten aan Lobke en haar ouders.” “Doe ik mem, oot sien.” Hij kuste haar op haar voorhoofd, pakte zijn twee koffers en liep naar de garage met grote energieke passen. Moeder keek hem met veel trots na. Die grote, knappe zwarte jonge Fries, haar zoon.

De pas gepoetste donkerrode NSU lijkt op hem staan te wachten. Nadat hij de koffers in het zijspan heeft gelegd en de motor de garage uitgeduwd, start hij de motor. De dubbele uitlaat produceert een donker grommend geluid. Zo’n beetje als een hongerige Grizzlybeer. “We gaan er samen een mooi dagje van maken,” voegt Ludwig het stalen ros toe. Hij maakt zich regelmatig schuldig aan deze veelvuldig voorkomende merkwaardige gewoonte van volwassen mensen om, tegen beter weten in, een gesprek proberen aan te gaan met een machine. Hij moet er zelf soms wel eens even om lachen, maar hij heeft ook de geruststellende gedachte dat hij niet de enige is met die afwijking. Aanvankelijk was hij niet zo gelukkig geweest met het zijspan, die pa er bij gekocht had. De verdenking van eigenbelang was er zelfs, omdat die ouwe ook een motorrijbewijs had. Hij was echter makkelijk los te koppelen en bij nader inzien toch wel handig om wat spullen mee te nemen in voorkomende gevallen. Zoals nu bijvoorbeeld.

Als hij het ouderlijk huis voorbij gaat ziet hij moeder achter het raam de vitrage opzij schuiven om nog even naar hem te zwaaien. Ludwig toetert en wuift nog een keer. Hij haalt de das om zijn hals nog wat strakker aan en draait de gashandel rustigjes open. Met een geringe snelheid rijdt hij de Dorpsstraat op. “Altijd langzaam

warm laten worden,” was het advies dat hij van de garage had meegekregen. “Het zijn net vrouwen.” Ludwig had er wel eens aan gedacht om de NSU een naam te geven, maar dat ging hem uiteindelijk toch wat al te ver.

De duur van de tocht van Bielefeld naar Heeg raakt hem nauwelijks. Zo’n dik drie uur rijden is het toch wel, zonder pauzes wel te verstaan, maar hij vindt het nog steeds leuk. Gelukkig is het mooi weer, zeker voor de tijd van het jaar. Hij heeft er zin in. Friesland heeft altijd wel zijn interesse gehad en hij gaat er graag naar toe. “Erfelijk belast,” zegt zijn vader altijd als het gegeven ter sprake komt. Inmiddels heeft Ludwig al heel wat kennissen in Heeg en omgeving. Zijn brede belangstelling voor sport is daar ongetwijfeld debet aan. Op de plaatselijke zeilclub is hij regelmatig te zien en kan in deze sport ook wel aardig meekomen. Af en toe wordt er wel eens een wedstrijd meegepikt en hij eindigt dan toch vaak “niet onaardig voor een Duitser.” Zijn regelmatige bezoeken aan de voetbalclub zijn van een wat passievere aard. Je zou kunnen zeggen dat zijn liefde voor het merk Heineken daarvoor toch wel het sterkste motief is. Bovenal heeft hij echter veel waardering voor de persoon van de gemiddelde Fries. Recht door zee, geen gelul en niet van dat mietjesgedoe. In Duitsland wordt steeds vaker gepraat over über- en untermenschen. Ludwig heeft sowieso een bloedhekel aan deze typeringen, maar als er ergens sprake zou zijn van het bestaan van edelgermanen, dan is dat naar zijn stellige mening toch wel in Friesland. Neem nou bijvoorbeeld de Elfstedentocht. Zo’n dikke tweehonderd kilometer op de schaats in weer en wind! Dat zie je toch nergens ter wereld?

In 1933 was Ludwig in Heeg om aan zijn beide scripties te werken. De winter viel plotseling en met veel overtuiging fors in en korte tijd lag er een dikke laag ijs op sloten en kanalen. Toen maakte hij voor het eerst met een eigenaardig fenomeen kennis. Een happening van bijna buitenaardse afmetingen, die voor buitenstaanders niet te begrijpen is. Een gebeuren dat een Fries in

zijn greep neemt en emotioneel ontregelt als een griep epidemie. Vandaar ook misschien de benaming “elfstedenkoorts”. Jan Rap en z’n moer bemoeit zich er mee, op het werk, bij de slager in de winkel, tot aan de dominee in zijn wekelijkse boodschap aan de gelovigen toe. Er was een dikke kans dat de “tocht der tochten” dat jaar, voor het eerst in de historie, waarschijnlijk al in december gereden zou kunnen worden. Er waren nog wel een paar pijnpunten zoals de Willemskade, de traditionele startplaats in Leeuwarden, die zo lang mogelijk, voor het scheepvaartverkeer werd opgehouden. Door het Elfstedenbestuur werd daarom besloten om de start te verplaatsen naar Boxumerdam, zo’n kilometer of vijf buiten het centrum en de finish naar de Noordersingel te verplaatsen. De consequentie was wel dat dan met de wijzers van de klok mee geschaatst moest worden, een inbreuk op een lange traditie. Iets waar een rechtgeaarde Fries niet zo makkelijk mee omgaat. In plaats van Dokkum, zou nu Sneek de eerste stempelplaats worden. De datum werd geprikt op veertien december. Vooral de jeugd van Heeg was in rep en roer. Want voor hen was het natuurlijk niet alleen het grote sportieve gebeuren dat telde, maar zeker ook de feestelijke evenementen er rond omheen. Kortom er heerste een sfeertje dat te vergelijken was met carnaval in zuiden van het land.

Onder een aantal jeugdleden van de zeilclub borrelde het plan op om, met z’n allen vanuit het centrum, via het Var naar de Nauwe Wijnerts te gaan schaatsen. Daar moesten alle rijders langs komen op weg naar Woudsend richting Sloten. Een koek en zopie zou daar zeker ter verhoging van de feestvreugde aanwezig zijn. Niemand had er bij stilgestaan dat Ludwig nog nooit op de schaats gestaan had. Maar volgens Lobke was dat zo te leren door zo’n sportieve jongen. “Tenslotte had hij nog een hele dag,” voegde ze er lachend aan toe. “Zij bood aan hem op streek te helpen en voor een paar doorlopers, maat drieënveertig, te zorgen. Een aanbod dat hij in dank aannam.